

Universitätsbibliothek Wuppertal

Renati Des-Cartes Principia Philosophiae

Descartes, René
Amstelodami, 1664

Obiectiones sextæ

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1384](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1384)

ejus falsitatem, quæ toto hoc libro vulgatissima est, & mihi suspicionem excitare posset, Auctorum ejus bonâ mecum fide non egisse, si mihi perspectus non esset illius animus, & nisi ipsum falsâ istâ persuasione primum deceptum esse crederem.

Altera homonymia reperitur pag. 84. ubi *distinguere* & *abstrahere* unum idemque esse vult, cum tamen magnum inter illa sit discrimen. Nam qui substantiam ab ejusdem accidentibus distinguit, utraque considerare debet, quod non parum ad illius cognitionem adipiscendam conducit: sed si substantia abstractione solummodo à suis accidentibus separatur, hoc est, si consideretur sola, de illis non cogitando, id impedit quominus adeo perfectè, ut aliàs fieret, cognosci possit, cum natura substantiæ per accidentia innotescat.

Hæc sunt, Clarissime vir, quæ magno Instantiarum libro reponenda esse putavi. Quamvis enim fortassè Auctoris amicis rem magis gratam facturum essem, si omnes ejus Instantias sigillatim refellerem, vererem tamen ne id perinde placeret meis, & ne mihi succenserent quod tempus in re tam parum necessaria tererem, atque ita otii mei dominos constituerem eos omnes, quibus suum in quæstionibus inutilibus mihi proponendis prodigere luberet. Sed interim pro tuâ de me sollicitudine gratias quam possum maximas ago. Vale.

O B I E C T I O N E S

S E X T Æ.

Rerlectis attentissime tuis Meditationibus, & iis quæ hætenus objectis respondisti, non nulli etiamnum scrupuli supersunt, quos à te justum est auferri. Primus est, non videri a deo certum nos esse, ex eo quod cogitemus; Ut enim certus sis te cogitare, debes scire quid sit cogitare seu cogitatio, quidve existens tua, cumque nondum scias quid sint illa, quæ nosse potes te cogitare, vel existere? Cum igitur dicens *cogito*, nescias quid dicas: cumque addens, *sum igitur*, nescias etiam quid dicas, imo nequidem scias te dicere, vel cogitare

gitare quidpiam, quoniam ad hoc necesse videtur ut scias te scire quid dicas, iterumque ut noveris quod scias te scire quid dicas, & sic in infinitum, constat te scire non posse an sis, vel etiam an cogites.

Sed ut sit secundus scrupulus, cum ais te cogitare & existere, contendet quispiam te decipi, neque cogitare, sed tantum moveri, teque nihil aliud esse quam motum corporeum, cum nullus dum tuam demonstrationem animo complecti potuerit, qua putas te demonstrasse nullum motum corporeum esse posse, quam vocas cogitationem. An igitur ea qua uteris Analyfi motus omnes tuæ materiæ subtilis ita secuisti, ut certus sis, nobisque attentissimis, & ut putamus satis perspicacibus ostendere possis repugnare cogitationes nostras in illos motus corporeos refundi?

Tertius scrupulus persimilis est, cum enim nonnulli Patres Ecclesiæ cum Platonice existimarint Angelos esse corporeos, unde & Concilium Lateranense conclusit illos pingi posse; idemque penitus de anima rationali putarint, quippe quam opinarentur ex eis aliqui profectam ex traduce, dixerunt tamen tam Angelos quam animam cogitare, quod proinde fieri posse per motus corporeos, vel etiam ipsos esse motus corporeos censuisse videantur, à quibus cogitationem minime distinxerint. Quod & simiarum, canum, & aliorum animalium cogitationibus confirmari potest, canes enim dormiendo latrant, ac si lepores vel fures insequerentur, sciuntque se vigilando currere, imo & somniando latrare, quamvis nihil te cum in iis à corporibus distinctum agnoscimus. Quod si negaris canem scire se currere, aut cogitare, præter quam quod id dicis, nec probas, ipse canis de nobis forsan simile iudicium efformat, nempe nos nescire an curramus, aut cogitemus, dum currimus, vel cogitamus: neque enim modum illius interni operandi vides, quemadmodum nec ille tuum inspicit, nec desunt viri magni qui belluis rationem concedant, olimque tribuerint. Tantumque abest ut credamus omnes illarum operationes absque sensu, vita & anima ope Mechanicæ posse satis explicari, quin illud & *ἀδύνατον*, & risu dignum quolibet pignore certare velimus:

Ac

Ac denique non desunt plures, qui hominem ipsum etiam absque sensu, & intellectu dicturi sint, & omnia posse facere beneficio elateriorum mechanicorum, & absque ullâ mente, si tandem simia, canis, & elephas hocce modo suis omnibus operationibus fungi queant, cum si ratio mediocris belluarum differat à ratione hominis, secundum plus & minus solummodo differant, quæ non mutant essentiam.

Quartus scrupulus est de scientia Athei, quam contendit esse certissimam, & etiam, juxta tuam regulam, evidentissimam: dum asserit, si ab æqualibus æqualia demantur; quæ supersunt æqualia fore: tres angulos trianguli rectilinei æquales esse duobus rectis, & mille similia: quandoquidem de iis cogitare nequit, quin ea certissima credat, quod contendit itâ verum esse, ut etiam si neque Deus existat, neque sit possibilis, ut ille putat, non minus sit certus de illis veritatibus, quam si reverâ existeret: negatque ullam dubitandi rationem ei posse afferri, quæ tantisper eum deturber, aut dubium efficiat, quam enim afferes, an Deum, si sit, illum posse decipere? sed negabit se in his etiam à Deo suam omnipotentiam exerente posse decipi.

Hincque nascitur quintus scrupulus, qui radices figit in illa deceptione, quam ipsi Deo penitus denegas; cum enim plurimi Theologi censeant continuo damnatos tum angelos, tum homines per ideam ignis torquentis sibi à Deo inditam decipi, adeo ut firmissime credant, clarissimeque videre atque percipere putent se reverâ torqueri ab igne, licet nullus sit ignis, nunquid similibus ideis nos Deus potest decipere, nobisque continuo illudere, speciebus vel ideis in animas nostras immisissis? adeo ut existimemus nos clarè videre, & singulis sensibus percipere, quæ tamen non sint extra nos, ut neque cælum sit, aut terra, neque brachia, pedes, oculos, &c. habeamus. Quod quidem facere potes absque injuria & iniquitate, cum sit supremus omnium Dominus, deque suis absolutè possit disponere; præsertim cum id efficere queat ad deprimendam hominum superbiam, & illorum punienda peccata, vel propter peccatum originale, aut alias ob causas nobis occultas. Quæ sanè confirmari videntur illis scripturæ locis, quæ probant nos scire nihil posse,

qualis

qualis est locus Pauli 1. ad Cor. cap. 8. vers. 2. *Si quis, inquit, se existimat aliquid scire, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire; & locus Ecclesiastæ, c. 8. v. 17. Intellexi quòd omnium operum Dei nullam potest homo invenire rationem eorum quæ fiunt sub sole: & quanto plus laboraverit ad querendum, tanto minus inveniet, etiamsi dixerit sapiens se nòsse, non poterit reperire.* Quod autem sapiens id dixerit ob præmeditatas rationes, & non per transennam, vel incogitanter & ex abrupto, constat ex toto illius libro, præsertim ubi quæstio proponitur de mente, quam contendis immortalem. Nam versic. 19. cap. 3. *ait eundem esse interitum hominis, & jumentorum:* quod ne respondeas de solo corpore intelligi, subjungit *hominem nihil amplius habere jumento:* & loquens de iplo spiritu hominis, negat *ullum esse qui noverit an ille sursum ascendat, hoc est, an sit immortalis, an verò cum spiritibus jumentorum descendat, hoc est corrumpatur.* Nec est quod dicas in persona impiorum loqui, alioqui eà de re serio monere, & quæ attulerat, refellere debuisset: vel etiam neges te ad ea respondere debere, quod ad Theologos scriptura pertineat, cum enim sis Christianus, te paratum esse decet ad omnibus aliquid adversus fidem, præsertim verò adversus ea, quæ statuere cupis, objicientibus respondendum, & pro viribus satisfaciendum.

Sextus scrupulus oritur ex indifferentiâ judicii, seu libertatis, quam negas ad arbitrii perfectionem attingere, sed ad solam imperfectionem, adeò ut indifferentia tollatur, quoties mens clarè perspicit quæ credenda, vel facienda, vel omittenda sunt. Quibus positis, numquid vides te Dei libertatem destruere, à quâ tollis indifferentiam, dum creat mundum hunc potius, quam alium, aut nullum condit. Cum sit tamen de fide Deum ab æterno fuisse indifferentem, ut conderet unum, vel innumeros, vel etiam nullum. Quis verò dubitat Deum omnia tam agenda, quam omittenda semper clarissimo intuitu perspexisse? non igitur clarissima rerum visio, atque perceptio tollit arbitrii indifferentiam: quæ si non possit humanæ libertati convenire, neque divinæ congruet, quandoquidem essentiæ rerum sunt, instar numerorum, indivisibiles, & immutabiles,

quapropter non minus includitur indifferentia in divini, quam in humani arbitrii libertate.

Septimus scrupulus erit de superficie, in quâ, vel cujus ope ais fieri omnes sensationes: non enim intelligimus, quâ fieri possit ut neque sit pars corporum quæ sentiuntur, neque pars ipsius aeris, & vaporum, quorum illam negas esse partem ullam, vel etiam extremum: Nec dum etiam capimus nulla esse cujuslibet corporis, aut substantiæ accidentia realia, quæ virtute divinâ possint absque ullo subjecto existere, reque verâ existant in altaris Sacramento, uti asseris. Non est tamen quod Doctores nostri moveantur, donec viderint num sis illâ demonstraturus in tua Physica, cujus nobis spem facis, quamque vix credunt ea nobis adeò clarè proposituram, ut ipsa possint, vel debeant amplecti rejectis antiquioribus.

Octavus scrupulus oritur ex tuâ responsione ad Quintas objectiones. Quâ fieri possit ut veritates Geometricæ, aut Metaphysicæ, quales sunt à te memoratæ, sint immutabiles & æternæ, nec tamen independentes à Deo. Nam in quo genere causæ dependent ab eo? numquid ergo potuit efficere, ut natura trianguli non fuerit? & quâ ratione, amabo, potuisset ab æterno facere ut non fuisset verum bis 4. esse octo? aut triangulum non habere tres angulos? Vel igitur istæ veritates pendent ab intellectu solo, dum hæc cogitat, vel à rebus existentibus, vel sunt independentes, cum Deus non videatur efficere potuisse, ut ulla ex istis essentiis seu veritatibus non fuerit ab æterno.

Nonus denique scrupulus maximè nos urget, cum ais sensuum operationibus esse diffidendum, & intellectus certitudinem sensuum certitudine longè majorem esse: quid enim si nullâ possit intellectus certitudine gaudere, nisi prius eam à sensibus bene dispositis habeat? si quidem non potest ille alicujus sensus errorum corrigere, nisi prius alter sensus prædictum emendet errorem. Apparet baculus fractus in aqua ob refractionem, qui tamen rectus sit: quis corriget illum errorem? an intellectus? nusquam, sed tactus; idemque de reliquis esto judicium. Itaque si sensus omnes rite dispositos adhibeas, qui semper idem renuntient, maximam omnium certitudinem, cujus

cujus homo sit naturaliter capax, assequeris, quæ sæpenumero te fugiet, si mentis operationi fidas, quæ sæpè aberrat in iis, de quibus ne quidem dubitari posse credebat.

Hæc sunt præcipue quæ nobis remoram injiciunt: Quibus etiam subjungas certam rationem, certosque characteres, qui nos certissimos reddant quandonam rem aliquam ita complete absque alia intelligimus, ut certum sit unam ab alia ita distinguere, ut seorsim possint, saltem Dei virtute, subsistere: hoc est, quomodo possimus certo, clare, distincteque cognoscere illam intellectionis distinctionem non ab ipso fieri intellectu, sed ab ipsis rebus procedere. Enimverò cum immensitatem Dei contemplamur, non cogitantes de illius justitia, vel cum de illius existentia, non cogitantes de Filio, vel Spiritu sancto, numquid complete percipimus illam existentiam, vel Deum existentem, absque illis personis, quas peræque possit aliquis infidelis negare, atque negas mentem, vel cogitationem de corpore: Quemadmodum igitur male quis concludet Filium, & Spiritum sanctum à Deo Parte essentialiter esse distinctos, aut ab eo separari posse, ita neque tibi concesserit quispiam cogitationem, vel mentem humanam à corpore distinguere, licet unum absque alio concipias, & unum de alio perneges, neque putes id fieri per ullam tuam mentis abstractionem: Quibus sane si satis facias, nil penitus nobis superesse videtur quod Theologis nostris displiceat.

A P P E N D I X .

Pauca quedam ab aliis quæstia hic subjungentur, ut conjunctim ad ipsa & ad proximè precedentia respondeatur, quia sunt ejusdem argumenti. Quidam itaque ex doctissimis & perspicacissimis hæc tria diligentius explicari voluerunt.

1. Quomodo certo sciam me habere claram ideam animæ meæ.
2. Quomodo certo sciam ideam illam esse prorsus diversam à quacunque alia re.
3. Quomodo certo sciam illam nihil prorsus habere corporeitatis. Alii verò proposuerunt ea quæ sequuntur.

Philosophi & Geometra,

ad

D O M I N V M C A R T E S I V M.

Quantumvis apud nos cogitemus, num revera mentis nostræ, seu humanæ Idola, hoc est cognitio, atque perceptio quicquam corporeum in se contineat, asserere non audemus, nulli corpori quocunque velis motu affecto, id quod vocamus cogitationem, ulla ratione convenire. Cum enim cernamus quædam corpora quæ non cogitant, & alia utpote humana, & forte brutorum quæ cogitant, numquid ipse nos sophismatis reos perages, & audaciæ nimix, si propterea concludamus nulla esse corpora quæ cogitant? Vix ut dubitemus nos à te continuo deridendos, si primi argumentum illud ex ideis, tam pro mente quam pro Deo, propositum audissemus, illud deinde tuam consuissemus Analyfi: qua te ipsum præoccupasse, & prævenisse videris, adeo ut jam tuæ ipse menti callum obduxisse videaris, quæ non sit deinceps libera ut videat singulas, quas in te reperis, animæ proprietates, vel operationes à motibus corporeis dependere: vel nodum solvas, quo vinculis adamantinis existimas nos ipsos detineri, quo minus mentes nostræ corpus omne prætervolent.

Nodus est, nos optime percipere 3. & 2. facere 5, & si æqualia ab æqualibus auferas, adhuc æqualia futura: his & mille aliis convincimur, idemque penes te reperies. Cur similiter non convincimur ex ideis tuis, vel nostris, animam hominis esse distinctam à corpore, & Deum existere? Dices, te non posse nobis hanc veritatem in os, nisi meditemur tecum, ingerere. En septies legimus quæ scripsisti, & mentem Angelorum instar pro viribus attollimus, necdum tamen persuademur. Neque tamen existimamus, te potius dicturum mentes omnes nostras bruto fascino infectas, & Metaphysicis rebus quibus à 30. annis affluete fumus, prorsus ineptas, quàm ut fatearis tuas rationes hæcenus ex ideis mentis, & Dei haustas non esse tanti ponderis,

ris; tantarumque virium, ut mentes hominum doctorum, totis viribus è massa corporea se proripientium sibi possint, atque debeant subicere.

Quin potius arbitramur te profus idem fassurum, si meditationes tuas eo relegas animo, quo illas ad examen analyticum revocares, si ab inimico tibi propositæ fuissent. Denique quamdiu nescimus quid à corporibus, & illorum motibus fieri possit, cum & fatearis nullum omnia scire posse, quæ Deus in aliquo subjecto posuit, atque ponere valet, absque ipsius Dei revelatione, qui scire potuisti hanc à Deo non fuisse positam in quibusdam corporibus vim, & proprietatem, ut dubitent, cogitent, &c. Hæc sunt sive argumenta, sive mavis præjudicia nostra, quibus si medearis, quantas, Deus immortalis! tibi gratias omnes simul habipuri sumus vit clarissime, qui nos ab istis spinis tuam sementem suffocantibus eripueris. Quod faxit Deus. Opt. Max. cujus uni gloriæ cernimus te foeliciter tua omnia abstrinxisse.

R E S P O N S I O

ad

Sextas objectiones.

Verum quidem est neminem posse esse certum se cogitare, nec se existere, nisi sciat quid sit cogitatio, & quid existentia; Non quod ad hoc requiratur scientia reflexa, vel per demonstrationem acquisita, & multo minus scientia scientiæ reflexæ, per quam sciat se scire, iterumque se scire se scire, atque ita in infinitum, qualis de nullâ unquam re haberi potest: Sed omnino sufficit ut id sciat cognitione illâ internâ, quæ reflexam semper antecedit, & quæ omnibus hominibus de cogitatione, & existentia innata est, ut quamvis fortè præjudiciis obruti, & ad verba magis, quam ad verborum significationes attenti fingere possimus, nos illam non habere, non possimus tamen revera non habere. Cum itaque quis advertit se cogitare, atque inde sequi se existere,